

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ СЕРЕД УКРАЇНСЬКИХ ПІДЛІТКІВ: РІВЕНЬ, ПРОБЛЕМИ, ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ

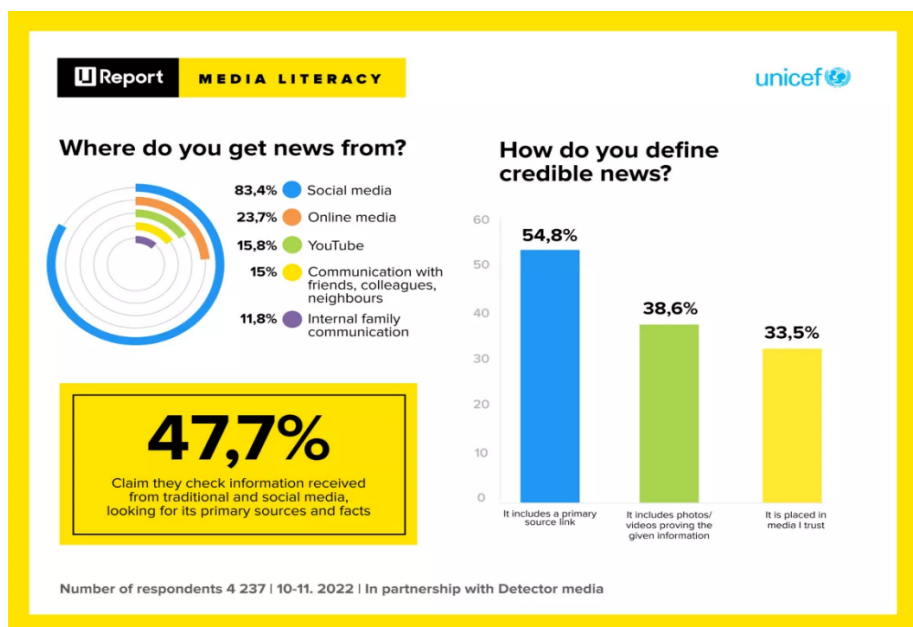
У сучасному інформаційному суспільстві медіаграмотність стає однією з ключових компетентностей, необхідних для безпечного й усвідомленого життя. Щодня підлітки стикаються з величезними потоками новин, постів, відео та реклами, що формують їхню думку, поведінку та навіть самооцінку. В умовах війни та активних інформаційних атак проти України вміння аналізувати медіаконтент набуло особливої актуальності. Саме тому питання рівня медіаграмотності серед українських підлітків потребує ґрунтовного дослідження та ефективних рішень.

Медіаграмотність — це здатність людини критично аналізувати, оцінювати та ефективно використовувати інформацію з різних джерел: соціальних мереж, новинних ресурсів, блогів, відеоплатформ та інших медіа. Вона включає вміння розпізнавати фейки, маніпуляції,

пропаганду, приховану рекламу, а також розуміння правил безпечної поведінки онлайн. Для підлітків, які проводять у мережі значну частину часу, ці навички є незамінними.

Дослідження українських і міжнародних організацій показують, що рівень медіаграмотності серед підлітків та молоді залишається середнім і нерівномірним. Зокрема, за результатами опитування U-Report, проведеного UNICEF спільно з «Детектором медіа», 83,4 % молодих людей в Україні отримують новини насамперед із соціальних мереж¹, тоді як значно менше користуються перевіреними новинними сайтами або офіційними джерелами. Така структура медіаспоживання підвищує ризик потрапляння під вплив фейків та маніпуляцій, особливо в умовах війни.

¹ UNICEF Ukraine, 2022 — <https://www.unicef.org/ukraine/en/stories/fakes-or-facts>

Крім того, загальнонаціональні дослідження свідчать, що навіть серед дорослого населення рівень глибокої медіаграмотності залишається низьким. За даними «Індексу медіаграмотності аудиторії України», лише близько 8 % громадян мають високий рівень медіаграмотності², тобто системно перевіряють джерела, розрізняють маніпулятивні технології та критично оцінюють інформацію. Це опосередковано вказує на ще

² Укрінформ, 2022 — <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3317185-visokij-riven-mediagramotnosti-maut-lise-8-gromadan-ukraini.html>

нижчий рівень сформованості цих навичок у підлітків, які лише формують своє критичне мислення.

Проблеми формування медіаграмотності мають кілька причин. По-перше, інформаційне середовище сьогодні дуже насичене, і підлітки фізично не встигають аналізувати всі повідомлення критично. По-друге, батьки та частина вчителів не завжди володіють достатнім рівнем медіаграмотності, щоб навчати дітей або контролювати те, що вони споживають. По-третє, поширеність фейків і маніпуляцій, особливо російських інформаційних атак, створює додаткову небезпеку — неправдиві повідомлення легко маскуються під професійні новини. По-четверте, багато підлітків не усвідомлюють, що їхньою думкою можуть керувати алгоритми, рекламодавці чи політичні сили.

Наслідки низької медіаграмотності можуть бути серйозними. Поширення фейкових новин сприяє паніці, недовірі та соціальній напрузі. Маніпулятивний контент може впливати на психологічний стан підлітків, викликати тривожність, страх або агресію. Також підлітки стають більш вразливими до фінансових афер,

політичної пропаганди та небезпечних онлайн-челенджів. Неперевірена інформація часто спричиняє конфлікти в сім'ях, школах або між друзями, формуючи хибне уявлення про реальність.

У відповідь на ці виклики в Україні активно впроваджуються освітні програми, спрямовані на підвищення медіаграмотності. Міністерство освіти та науки України включає елементи медіаграмотності в навчальні програми, а частина шкіл практикує окремі факультативи з цього напрямку. Громадські організації, такі як Академія української преси, IREX, UNICEF та інші, проводять тренінги, марафони, курси й інтерактивні проєкти для учнів та вчителів. Проте навіть попри активність цих ініціатив, рівень обізнаності учнів залишається недостатнім, а аудиторія охоплюється нерівномірно.

Підвищення медіаграмотності українських підлітків потребує комплексного підходу. По-перше, важливо системно навчати критичного мислення з молодшої школи, щоб діти змалку розуміли механізми маніпуляцій. По-друге, необхідно активніше розвивати цифрову

грамотність серед батьків: вони мають знати, як розпізнавати фейки, захищати персональні дані та контролювати інформаційне середовище дітей. По-третє, слід розширювати співпрацю між державою, школами, медіа та громадськими організаціями для створення сучасних навчальних матеріалів. По-четверте, важливо посилювати державну протидію фейкам і пропаганді, зокрема через роз'яснювальні кампанії та швидке спростування фейкової інформації. Нарешті, підлітки повинні мати доступ до зручних інструментів перевірки фактів та навчальних платформ, що допомагають орієнтуватися в медіапросторі.

Хоча в Україні вже існують освітні та громадські ініціативи, які працюють над підвищенням рівня медіаграмотності молоді, цього недостатньо. Лише поєднання зусиль сім'ї, школи, держави та суспільства здатне забезпечити підліткам здатність критично мислити, аналізувати дані та робити усвідомлені інформаційні вибори у складному цифровому світі.